

Remissyttrande över ”Producentansvar för textil – en del av den cirkulära ekonomin (SOU 2020:72)

Diarienummer M2020/02005

Sammanfattning

Wargön Innovation stödjer grundprinciperna i utredningens huvudförslag att införa ett producentansvar för textilier. Wargön Innovation anser dock att producentansvar med fokus på rikstäckande system för insamling i sig inte ensamt och automatiskt leder till den miljönytta som är grunduppdraget i utredningens direktiv. De politiska beslut som fattas utifrån utredningens förslag behöver ha en helhetssyn på ett cirkulärt system för textilier och även innefatta stöd till uppbyggnad av några storskaliga industriella sorteringsanläggningar med högeffektiva system och välutbildade kvalificerade sorterare samt även stöd till innovation inom materialåtervinning och materialanvändning samt till utveckling av nya affärsmodeller och etablering av företag kopplade till reparation, remake och materialåtervinning. Wargön Innovation anser att utredningens resonemang kring textilsortering, materialåtervinning mm är otydliga och att det även finns betydande luckor i de ekonomiska beräkningarna över kostnader samt behovet av investeringar för att skapa ett sammanhållet cirkulärt system för textilier. Wargön Innovation anser att samhällets konkreta mål för en sammanhållen cirkulär hantering av textilier behöver förtydligas utöver utredningens förslag om kraftig minskning av volymen textilier som läggs i hushållens restavfall. Wargön Innovation anser att det genom helhetssyn och tydliga satsningar på att stödja vidareutveckling av redan pågående initiativ finns goda möjligheter för Sverige att ta ledande roller i omställning och därmed även skapa nya företag och nya jobb i Sverige.

Remissyttrande

Wargön Innovation har inbjudits att lämna remissyttrande över utredningen om producentansvar för textil (SOU 2020:72). Vi vill lämna nedanstående synpunkter och kommentarer till utredningen men först en kort beskrivning av Wargön Innovation.

Wargön Innovation är en innovationsmiljö för koldioxid snåla materialinnovationer. Wargön Innovation är helägt av Innovatum Science Park och har grundfinansiering från EU:s regionalfond, Västra Götalandsregionen, Fyrbodals kommunalförbund och Vänersborgs kommun. Därutöver har vi projektfinsiering från ett antal olika källor. Textil är ett av våra fokusområden och Wargön Innovation driver eller medverkar i ett antal projekt för att utveckla hållbara cirkulära värdekedjor för textil. Vår verksamhet är en del av Västsveriges profilerade satsning på att utveckla regionen som en innovativ spets inom textilområdet. Wargön Innovation har en pilotanläggning för utveckling av textilsortering och samverkar med ett antal aktörer i flera projekt inom detta område. Våra projekt ger viktiga kunskaper om komplexitet, möjligheter och utmaningar för att kunna nå det övergripande målet om miljönytta som ligger i producentansvarsutredningens direktiv. Wargön Innovations verksamhet beskrivs kortfattat i avsnitt 7.2.6 i utredningen och vi noterar med tillfredsställelse att utredningen ser Wargön Innovation som "en viktig aktör i utvecklingen av resurseffektiva cirkulära flöden" (sid 167). Vår verksamhet nämns även i utredningens avsnitt 4.7 (Sortering).

Wargön Innovation konstaterar att utredningens direktiv har varit att föreslå ett producentansvar för textilier som säkerställer separat insamling av textilier och därigenom skapar miljönytta och lägger ansvaret för ett insamlingssystem på producenten. Utredningens förslag är därmed i enlighet med direktiven när det gäller producenternas ansvar. Insamling är dock bara ett första steg för att åstadkomma det övergripande målet om miljönytta.

Utredningen för ett antal resonemang kring följande steg för att nå en cirkulär hantering av textilier, den redovisar ett antal fakta och ekonomiska beräkningar samt kompletterande åtgärder som bör övervägas. De övergripande mål som finns förutsätter att det byggs upp sammanhållna system för cirkulär hantering av textilier där insamling endast är det första steget. Våra synpunkter nedan riktas i första hand till de steg som följer efter insamling. Omhändertagande, sortering etc kräver en betydligt bredare helhetssyn och kompletterande koordinerade åtgärder utöver utredningens förslag när målen med ett cirkulärt textilt system ska omsättas i politiska beslut som möjliggör och leder till det man vill åstadkomma. Utan sådan helhetssyn kommer inte eftersträvd miljönytta att uppstå. Wargön Innovation ser mot denna bakgrund behov av ett antal klarlägganden och ytterligare åtgärder som genomförs samtidigt och koordinerat med införande av det producentansvar som i utredningens förslag har ett tydligt fokus på steget insamling.

Ambitionen är enligt utredningen att Sverige ska gå före, vara pådrivande inom EU och inriktningen är att bygga upp en cirkulär hantering av textilier. Målsättningarna kräver den helhetssyn på ett sammanhållet cirkulärt textilt system som anges ovan. Det krävs även att

förutsättningar och ramverk som byggs upp blir dynamiska och utvecklingsinriktade. De förutsättningar som skapas måste utgå ifrån och bejaka att marknaden för ny användning av textilier förändras vad gäller preferenser hos second-handkonsumenter men även att innovationer när det gäller materialåtervinning, digitalisering och uppbyggnad av helt nya marknader för uttjänta textila material förändrar förutsättningarna. Helt nya affärsmodeller håller på att utvecklas inom textilområdet och systemen får inte hindra detta.

Renewcells utveckling och Södra Cells separationsteknik OnceMore nämns av utredningen som exempel på nya tekniker att ta hand om och materialåtervinna textilier som tidigare har gått till förbränning. Det är utmärkta exempel på en marknad i snabb utveckling och det finns även småskaliga aktörer som arbetar i spännande projekt kring helt nya användningsområden för det som varit textilt avfall. Innovation, samverkan med akademi och institut samt test och demo måste stimuleras inom området materialåtervinning för att samhällsmålen om en cirkulär hantering av textilier ska kunna nås.

Wargön Innovation har inget att invända mot utredningens huvudförslag att ett producentansvar införs. Förslaget att nuvarande insamlingar via bland annat ideella organisationer får finnas kvar är viktigt liksom inriktningen att inte detaljstyra hur systemet byggs upp. Vi har heller inga invändningar emot tillståndsplikt och grundkraven på rapportering men noterar att till exempel rapporteringskraven på ideella organisationer är relativt omfattande och kommer att kräva att nya system för att möta kraven byggs upp. Vi noterar även att de krav på innehåll i den rapportering som utredningen föreslår indikerar ett kvalificerat producentansvar där alla steg vi berör i detta yttrande, i första hand uppbyggnad av storskalig kvalificerad sortering och marknader för både återbruk och materialåtervinning, måste etableras.

Insamling av textilier som nyttjaren av olika skäl vill göra sig av med är steg ett i ett cirkulärt textilt system. Här är uppbyggnaden av rikstäckande system i enlighet med förslagen viktigt liksom att nuvarande fungerande insamlingsvägar får möjlighet att finnas kvar och vidareutvecklas. Det ska vara lätt för den enskilde att göra rätt och det är avgörande att textilier som hanteras skyddas från i första hand fukt och lukt för att värdet ska bevaras.

Effekter och mål föreslås mätas genom plockanalyser av hushållsavfall och målen är högt ställda. Som nämnts ovan kommer inte miljönyttan att uppstå enbart genom uppbyggnad av rikstäckande system för insamling av textilier. Det avgörande är att även de senare stegen för en cirkulär hantering av textilier etableras samtidigt som insamlingssystemen. Detta av både miljömässiga och ekonomiska skäl men även i högsta grad för att skapa trovärdighet till nyttan av att lämna textilier till insamling.

Utmaningarna och kraven för insamling och hantering av textilier skiljer sig helt från till exempel plast, metall och papper. Återbruk för samma som ursprungligt ändamål och remake är de första stegen i hantering av textilier som helt saknas för övriga materialslag. Utredningens beskrivningar kring sorteringssteget är oklara och framför allt saknas tydliga beskrivningar av ekonomi och behoven av investeringar i storskaliga anläggningar, teknikutveckling, logistik, sorteringskompetens mm i detta steg. Utredningen redovisar inte heller de ekonomiska avgörande skälen och utmaningarna kopplade till uppbyggnad av kvalificerade industriella

sorteringsanläggningar med hög kapacitet och med ett första manuellt sorteringssteg. Utredningen talar om behovet av ett första steg i form av det man benämner grovsortering (avsnitt 4.7 sid 122) och beskriver sedan att manuella storskaliga sorteringsanläggningar framför allt finns i Öst- och Centraleuropa och endast småskaligt i Sverige. Beskrivningen är i grunden korrekt men som framgår av detta yttrande anser vi att samhällsmålen och samhällets krav måste innefatta uppbyggnad av kvalificerad storskalig sortering i Sverige.

Insamling av textilier kommer att ske i de nationella system som utredningen föreslår samt även i existerande strukturer; t ex genom ideella aktörer. Man kan, som utredningen beskriver, inte förvänta sig att hushållen ska kunna sortera och värdera vilka textilier som har ett värde för återbruk eller remake och vilka som i stället ska materialåtervinnas. När textilierna har samlats in blir därför enligt vår mening etablering av storskaliga anläggningar för sortering nästa nödvändiga steg. Ska samhällets mål kunna nås måste dessa anläggningar kunna ta hand om och effektivt kunna sortera ut textilier för återbruk och remake i det första steget men även för reparation där mindre åtgärder kan göra ett plagg säljbart för återbruk i stället för att gå till materialåtervinning. Man måste i detta första manuella sorteringssteg hitta de textila plagg som har ett relativt högt värde på second-handmarknaden. Man måste också kunna värdera vilka textilier som passar för reparation respektive remake. Detta kräver stor kompetens och är avgörande både för att nå miljönytta och för hela systemets ekonomi. Sorteringsanläggningar ska ses som kvalificerade anläggningar för cirkulär värdeförädling av textilier som tidigare setts som avfall.

Sådana storskaliga sorteringsanläggningar saknas som nämnts helt i Sverige idag och de anläggningar som finns internationellt har tydligt fokus på sortering för återbruk medan sortering för materialåtervinning är outvecklad. Sorteringen inom t ex ideell second hand i Sverige är småskalig och bygger på mycket ideellt arbete. Det betyder även att man i många fall saknar tillräcklig kompetens för att få ut mesta möjliga värde av mottagna plagg och för att på ett professionellt sätt tillvarata alla plagg som kan återbrukas. De utmaningar som uppstår med kraftigt ökade volymer är nya och här krävs utveckling av logistik, ergonomi mm samt inte minst utbildning av kvalificerade sorterare vilket utredningen i och för sig uppmärksammar behovet av. Wargön Innovations stora samarbetsprojekt WargoTex arbetar just med dessa frågor kring tekniska lösningar för effektiv sortering, utmaningar kring arbetsmiljö, behovet av kompetensutveckling mm.

De textilsorteringsprojekt som Wargön Innovation driver och medverkar i tillsammans med ett antal parter söker lösningar och visar utmaningarna i att skala upp sortering till industriell skala. Utredningens tidplan för uppbyggnad av insamling är ambitiös vilket är lovvärt men även tiden för uppbyggnad av storskaliga sorteringsanläggningar måste beaktas för att en samlad tidplan för cirkulär textilhantering ska vara trovärdig.

Vi anser att export av osorterade textilier inte står i samklang med de övergripande målen och att detta ytterligare stärker behovet av att bygga upp sorteringskapaciteten i Sverige. Samhället behöver se uppbyggnaden av sorteringsanläggningar även ur ett näringslivsfrämjande perspektiv och medverka till att några sådana kommer till stånd i närtid. Samhällets insatser för en cirkulär textilhantering kan inte ses enbart som en fråga för

miljödepartementet utan berör även i högsta grad närings-, arbetsmarknads- och utbildningsdepartementen.

Utredningen för oklara resonemang kring miljövärdet av materialåtervinning och säger bland annat att det är en förhållandevis liten vinst med fiberåtervinning samtidigt som utredningen i andra avsnitt tydligt anger att nya innovativa återvinningsmetoder är en förutsättning för optimal hantering av textil. Utredningen är otydlig i sin syn på export av textilier till en global andrahandsmarknad. Å ena sidan säger utredningen att återbruk alltid ger bäst miljönytta men säger i andra avsnitt att det finns risker för en mättnad av den globala marknaden och ifrågasätter om det är lämpligt att den svenska strategin bygger på att andra ska återanvända textilier som vi inte längre vill ha. Utredningen uppmärksammar inte den miljömässigt mycket tveksamma hanteringen av uttjänta textilier som sker på delar av den globala marknaden. Den okontrollerade förbränning som sker internationellt och även okontrollerad deponi kan inte ses som acceptabel hantering av textilier som exporteras från Sverige men där vare sig återbruk eller materialåtervinning sker.

Utredningen är, som nämnts, otydlig i sin syn på sortering för materialåtervinning men säger även att det är en förutsättning för optimal hantering av textil. Inom Wargön Innovation och även i andra projekt pågår nu ett intensivt arbete med att industrialisera denna del av sorteringen så att sortering kan sker efter olika parametrar, t ex fibertyp, för att underlätta materialåtervinning och bygga upp helt nya marknader som inte tidigare har funnits. Utmaningarna är flera och utredningen nämner bl a kemikalieinnehåll, märkning mm vilket vi bland annat arbetar med i olika projekt. Även här är helhetssynen avgörande och stöd till innovation kan skapa helt nya möjligheter. Logistiskt är det sannolikt av stort värde att sortering för återbruk, reparation och remake kan ske som ett första steg i anläggningar som sedan sorterar resterande textilier för materialåtervinning.

Sorteringsteknologierna behöver utvecklas och detta pågår men dessutom håller en helt ny marknad på att skapas. Det är avgörande att det finns kunder som vill ta hand om de textila material som kommer att finnas när insamlingen tar emot väsentligt större mängder än idag och när förbränning blir det absolut sista alternativet. Detta är även en viktig trovärdighetsfråga gentemot hushållen. Man måste veta att textilierna blir omhändertagna och använda om man lägger dem i insamlingen i stället för i avfallspåsen. Utredningen verkar inte alls ha fångat denna aspekt på trovärdighet för hela systemet när man diskuterar behovet av information och inte heller i resonemangen kring behovet och värdet av materialåtervinning.

Utredningen använder en alltför snäv definition när man diskuterar materialåtervinning. Man definierar fiberåtervinning som återvinning där den nya fibern kan användas vid tillverkning av nya textila material och beskriver t ex non-woven som en downcycling som ses som ett sista, och kanske inte önskvärt, steg. Det är inte rimligt att tro att alla uttjänta textilier kan bli nya textila material. Projekt vi medverkar i har ett betydligt mera dynamiskt synsätt där uttjänta textilier kan bli delar av nya kompositer som ersätter fossilbaserade material inom t ex fordonsindustrin liksom t ex non-wovenprodukter inom sjukvården kan ersätta fossilbaserade engångsprodukter. Samhället behöver aktivt stödja

innovationsutveckling inom materialområdet både för att ta hand om textilt avfall som tidigare har bränts och för att driva på ersättningen av fossilbaserade material.

Det finns sammantaget tydliga möjligheter att skapa nya företag och nya jobb genom att medvetet stödja innovation och utveckling. För att utveckla second-handmarknaden, reparationer för att öka andelen textilier som återanvänds och även remake behöver samhället stödja initiativ och projekt som etablerar verksamheter och utvecklar nya affärsmodeller inom dessa områden. Detsamma gäller för sorteringsteknik i sig och för materialåtervinning. Det är därför väsentligt att se hela den textila cirkulära värdekedjan som ett område för aktiv näringspolitik där aktörer som Vinnova, RISE, ALMI etc kan spela viktiga roller. En del av det framtida avgiftssystemet bör vara att medel avsätts för satsningar på FoU i alla delar av den textila värdekedjan.

Utredningen redovisar i kapitel 11 ett antal kompletterande åtgärder som utredningen anser bör övervägas. Utgångspunkten är att Sverige ska vara ett föredöme när det gäller att uppnå målen i Agenda 2030. Av detta yttrande framgår att Wargön Innovation anser att ett antal kompletterande åtgärder krävs utöver utredningens förslag kring insamling för att målen ska kunna nås och att dessa åtgärder måste genomföras koordinerat. Vi vill ge följande specifika kommentarer till av utredningen beskrivna behov av kompletterande åtgärder.

- Avsnitt 11.2 ***Snabbtred ytterligare konsumentnära styrmedel.***

Utredningen föreslår att en ny statlig utredning tillsätts med fokus på konsumentval mm och med huvudfokus på incitament för en mera hållbar konsumtion. Om en sådan utredning tillsätts bör den ta stor hänsyn till möjligheterna att nå avsedda effekter även genom stimulans och samhällsinsatser för företagsetableringar inom t ex reparation och remake, utveckling av nya affärsmodeller samt information som stimulerar till att vårda plagg och som skapar trovärdighet till att systemet verkligen tar hand om plaggen när man till slut lämnar textilier till insamling.

- Avsnitt 11.3 ***Cirkulära textila flöden och väl fungerande producentansvar kräver anpassningar i EU:s regelverk.***

Anpassningar och klarlägganden i regelverk för i första hand materialåtervinning men även när det gäller märkning i produktionsledet är angelägna. Här har Sverige redan tagit initiativ och Wargön Innovation medverkar i projekt som gäller märkning och standarder. Som beskrivits ovan anser Wargön Innovation att utredningens definition av fiberåtervinning bör breddas och ta tydlig hänsyn till den snabba teknikutveckling som nu pågår och där även t ex användning av textilt avfall till andra produkter än nya textilier kan ses som viktiga och önskvärda i omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi.

- Avsnitt 11.4 ***Främjandeprojekt är viktiga spjutspetsar som bör fortsätta.***

Utredningen lyfter fram att handlingsinriktade initiativ bör ges plats före initiativ som arbetar teoretiskt. Wargön Innovation stödjer detta och vi är ett exempel på ett initiativ som arbetar mycket praktiskt för att utveckla sorteringsteknologier och arbetsmetoder samt driver och medverkar i projekt som handlar om utveckling av

affärsmodeller för återbruk, reparation och remake. Vi arbetar på liknande sätt med projekt för att ta hand om och utveckla de helt nya marknaderna för materialåtervinning som växer fram med ökande volymer av insamlat material. Vi arbetar i breda samarbeten med företag, entreprenörer, akademi och institut och med civilsamhället; bland annat ideell sektor. Det är väsentligt att samhällets innovationssystem stödjer denna form av handlingsinriktade initiativ.

- Avsnitt 11.5 ***Sorteringsyrket – ett kvalificerat yrke som kräver hög branschöverskridande kompetens.***

Wargön Innovation delar innehållet i avsnittets rubrik men anser att utredningen är otydlig när det gäller behovet av manuell sortering. Utredningen skriver att man ser "ett behov av att skala upp och automatisera sorteringen i Sverige och att därmed minska den manuella sorteringen där så är möjligt" (sid 323). Wargön Innovation anser, som även beskrivits tidigare i detta yttrande, att ett första manuellt steg i sortering är viktigt och nödvändigt för att de övergripande målen ska kunna nås och för att hanteringen av insamlade textilier ska ske i enlighet med avfallshierarkin. Uppskalning av det manuella sorteringssteget är därmed en stor utmaning utifrån ett antal olika aspekter; kompetens, ergonomi och arbetsmiljö, effektivitet och logistik mm.

Det manuella sorteringssteget är även avgörande för ekonomin i hela systemet. Man måste genom insatser av kvalificerad personal hitta de volymer som har störst värde för återbruk och även de textilier som med mindre reparation kan återbrukas och de som kan användas för remake. Inga automatiserade metoder finns i sikte som kan lösa dessa uppgifter. Behovet av utbildningar av kvalificerade sorterare är därför stort och utbildningar saknas i nuläget utöver den interna upplärning som finns hos vissa ideella aktörer. Wargön Innovation arbetar redan idag med aktörer för att undersöka möjligheterna för Västsverige att ta ledningen och etablera en kvalificerad utbildning. Vår test- och demoanläggning kan vara en viktig resurs i utvecklingen av detta.

- Avsnitt 11.6 ***Industriell infrastruktur för sortering, återbruk och fiberåtervinning i Sverige.***

Utredningen anser att staten kan behöva se över vilka infrastruktursatsningar som krävs för att få fram industriell infrastruktur som kan hantera en ökad mängd textilt avfall. Som framgår av vårt yttrande anser Wargön Innovation att en sådan industriell infrastruktur är helt nödvändig att bygga upp och att detta måste ske nu och parallellt med att ett producentansvar införs och samlingsstrukturen byggs upp. Utredningen drar paralleller till andra branscher där samverkan mellan näringsliv och offentlig sektor satt Sverige i framkant. Wargön Innovation ser detta som mycket angeläget och statens initiativ bör kopplas till ambitionen i avsnitt 11.4 om att främja handlingsinriktade initiativ. Redan pågående aktiviteter bör stödjas och stärkas. Även i detta avsnitt uttrycker utredningen oro för att fiberåtervinning ska bli ett förstahandsalternativ på marknaden. Wargön Innovation delar inte denna oro.

Genom satsning på professionell och industriell sortering där det första steget är manuellt så nås miljömålen samtidigt som de ekonomiska värdena i insamlade textilier tas till vara.

- **11.7 Sveriges roll.**

Wargön Innovation delar utredningens syn att Sverige har stora möjligheter att vara ledande i omställningen till en mera cirkulär ekonomi inom textil- och modebranschen. Aktörer, däribland Wargön Innovation, deltar redan i internationella samarbeten. En ledande roll förutsätter de initiativ inom hela den textila värdekedjan som beskrivs i detta yttrande.

Textil har stor miljöpåverkan och minskad konsumtion samt ökad livslängd för textila plagg är det som ger mest miljönytta. Åtgärder i produktions- och distributionsleden är viktiga för att minska den direkta miljöpåverkan men även för att underlätta framtida återbruk och återvinning. Även med över tid förändrade konsumtionsmönster och utveckling av design för ökad livslängd mm kommer det att finnas stora mängder textila material även i framtiden som måste tas om hand för återbruk och materialåtervinning. Producentansvar med effektiva system för insamling är det första steget i en cirkulär hantering av textilier men måste samtidigt kompletteras med samhällsinsatser och samhällskrav i följande steg i kedjan för att de avsedda effekterna ska kunna nås. I Västsverige pågår ett antal initiativ i hela värdekedjan och Wargön Innovation är en av de aktörer som i samverkan med andra arbetar med utveckling för att i verklig mening skapa förutsättningar för ett cirkulärt textilt system. Helhetssynen i de politiska besluten och initiativen är avgörande för att det övergripande målet om miljönytta ska kunna nås.

2021-03-16

Wargön Innovation AB

Markus Danell

Verksamhetsledare